

A' DICSÓ MAGYAR NEMZETHEZ!

Fel-derülvén már fel: Édes Hazánk' az a' régebben óhajtott hajnala: hogy már a' Magyar is nem korcs, de más pallérozott Európai Nemzetekhez hasonló Dicsó Nemzet léssen, az az: újjonta hozott törvény szerint minden felsőbb, és alsóbb Polgári és Törvényes Székekben tulajdon Anyai nyelvével élhet; Én is az én mezei csendességembe ezt a' Hazafiúi igyekezetet célul vettem magamnak, hogy azon szóknak Magyarázattját eleibe terjesszem Dicsó Nemzetemnek, melyek a' Magyar Országai Polgári 's Törvényes dolgokban előfordulnak, némely rövidebb formákkal.

Ennek hasznáról nem szükséges hosszason beszélnem; előadták azt közre bocsájtott munkáikban sok tudós Hazánk fiai; elég legyen azt mondanom: hogyha talán nem szinte tökéletes is ezen gyűjteményem, legalább az a' sikere léssen: hogy édes Nyelvünk aránt egy jóltévő buzgóságot, egy Hazafiúi szent hevet gerjesztek Nemzetembe, mely által élesztetvén elé-adott munkámat lassanként tökéletesebbé tenni fogja, és megegyezett akarattal egy gáncstalan Szótárt készít magának, mellyel boldog maradéink közönségesen élhetnek, a' mint már Tekintetes Pest, Pilis, és 'Sólt egyesült Vármegyék dicséretes példáját adták. Óh! Magyarok Istene! engedj ezzel a' kevély dicsóséggel, 's boldog gyönyörűséggel meghalnom, hogy kívánt végem elérhessem!

Csak ez a' kérésem Édes Hazámnál, a' mely egyszersmint felvett munkámnak zsinór mértéke is vala: hogy a' mint két veszedelmes időszakasza volt édes nyelvünknek, úgy a' kik a' munkámat megjobbítani kívánják, ezen két szélső ösvényt elkerüljék, hanem inkább a' boldogokkal a' közép úton járjanak.

Múlt Századokban az a' vissza éles beférkezett Nemzetünkbe: hogy nem azért, mintha Magyar nyelvünk a' kifejezésekbe, 's azoknak erejébe szűkölködött volna, de azért: hogy mivel legtudósabbnak a' Deák tartatott, az Atyáink is hogy Deákul tudni látszattassanak, a' legtökéletesebb kifejezéseket is akkori szólásnak módja szerint meg Deákosították, és összezagyvált utálatos kavarákot a' két nyelvből csináltak.

Második vissza élés volt: mikor nem igen régen éppen csak azért idegen saruba öltöztettek minket: hogy a' Magyar a' maga élő nyelvével nem élt, akkor felébredvén hosszas álmunkból, ismét új szólásnak módja szerént igen is megmagyarosítani kívántuk magunkat, és a' régi Eleink által bévett, s' minden nyelvben bőven található más Nyelvekből eredett kimondások helyett, új szókat, melyeket még a' született Magyaroknak is nehéz volt kimondani, kigondolván, Magyar szép nyelvünket megundokítottuk.

Szükség tehát ezt a' két végsőt minden jó Hazafinak elkerülni; nem szűkölködik a' mi valóban Felséges Nyelvünk, sem erejére, sem elégségére való nézve a' tökéletes kifejezésekben, amint ez sok tudós Magyar munkák megbizonyítják, és ezeket nem szükség Deákul kifejezni. Nem volt ilyen erőben az *Anglus* nyelv *Kanut* alatt, sem a' Francia *Richelieu* előtt, és mégis micsoda tökéletességekre mentek, mellyel az emberi Nemzetet csudálkozásra hozzák. Ellenben amint a' Deákok a' Görögöktől, a' Franciák a' Deákoktól, 's mások a' Franciáktól sok szókat kölcsönöztek, úgy miért nem lehetne ezeket a' Magyaroknak is megszenyvedni, mint sem hosszas környül írással a' nyelvét terhelni. A' mint más Nemzetektől tanultuk, sok dolgoknak, amelyek régi Őseinknél nem voltak, esméretét, úgy tőlök vettük nevezetét is. Ázsiában lakván, a' Zsidóktól vettük Bálvány, Bal'sam, Isóp, Pé'sma; a' Per'sáktól Ezer, Isten, Öszvér; az Indiabéli Bonziusoktól Garboncás; az Arabiaiaktól Haramia, Sátor, Csorda a' Tatároktól eredett szókat. Európába jöven, 's eddig sátorok alatt lakván, és kóborló életet élvén, a' Pannoniai Lakosoktól, Asztal, ablak, borona, barázda, csép, csoroszlya, deszka, eszterha, gusaly, gereblye, 's a' többi épületekhez, 's mezei gazdasághoz tartozó eszközöknek neveit tanultuk. A' vadaknak bőrből volt öltözetteinket alkalmasabb ruhával felcserélvén, ezeket Török Atyánkfiai módjára: Dolmány, Kalpag, köpenyeg, papucs, czizma, kordovány, sattyán, salavári, 's az egész ruházatot Török *Kantustól* köntösnek neveztük. Keresztényekké lévén, a' Görögöktől, és a' Deákoktól vettük az Egyházi Alami'sna, Angyal, Czinterem, Keresztény, Orgona, Olaj, Oskola, Püspök, Dézma, Erekllye, Fáklya, Ispitálly, Káptalan, Káplány, Kápolna, Prépost, Zsegrestye, és több számtalan nevezeteket. Országglóvá tétetvén Szent István Fejedelmünk, annak nagy *Károlytól*, az Óvári Magyarok meghódoltatójától *Király*, és a' Szentséges *Koronánknak* is idegen nevet adtunk. Akkor a' Szomszéd Németek rendbe szedvén borzas hajainkat, és szakállainkat, azon Mestert *Barbiertől* Borbélynak, a' kését beretvának, a' közinkbe jött Kereskedőket *Kauff*

tól Kufárnak, *Kramertül* Kalmárnak, azoknak Szekereseit *Furmányosnak*, a' Mesterembereket is tőlük kölcsönözött szókkal Bognárnak, Péknek, Pintérnek, Vincellérnek, Hutásnak, Hámosrosnak, Esztergályosnak, a' mértékeket *Pfund*, *Lath*, *Viertheil*; Fontnak, Latnak, Fertálynak mondjuk. Azután mink is kereskedni kezdvén, mivel a Szomszéd Sógoraink a' *Mauton* meg-*mautoztak* minket, ezen cselekedettyeiket *Motózásnak* neveztük. Feltaláltatván a' hadakozásnak új mestersége, a' Puskát, és a' Puskaport ugyan a' pukkantásától, de egyéb Hadi-eszközöket karabélyt, (*Carabine*) Pistoly (*Pistolet*) Pantallér (*Bandouliere*) Trombita (*Trompette*) mely ez előtt Hadi-kürt vala, Tarsoly (*Tasche*) Markotányos (*Marqueter*) Czaffrang (*Schabracke*) Bástya (*Bastion*) 's a't. azoknak Mestereitől a' Franciáktól, és a' Németektől vettük. Már most *Coffé*, *Punch*, *Chokolade* külső italokhoz szokván, csak ugyan azoknak nevezzük. Miért ne szenyvednénk meg tehát ezekhez hasonló Kardinál, Fiscus, Fiscális, Prókátor, 's a' t. nevezeteket?

Harmadik kötelessége a' jó Fordítónak: hogy jó ízlése legyen, és a' Fordításban nem az eredetét, de igaz értelmét a' szónak tekintse. Úgy *Cancelláriust* a' szónak eredete szerint *Korlátosnak* nevezte valaki, de mivel ez nem csak erőszakos, hanem meg is alacsonyító kifejezés, maradjon nálunk ezután is, a' mint más Nemzeteknél neveztetik: *Királyi Udvari Fő Kancellár*.

Azonban az újabb magyarázatokat sem lehet teljességgel megvetni, amelyek nem erőszakosak. Mert a Polgári kormányban, 's pereinkben előforduló Deák nevezetek is csak csak kigondolt új, és többnyire Deáktalan szók; melyeket a' Római *Cicero* nem értene, sőt durváknak nevezne. Ha szabad volt ezeket a' Deáknak koholni, és még a' Magyartól is *Birsagiumot* kölcsönözni, miért ne volna szabad a' Magyaroknak is természeti új kifejezésekkel élni?

Ezen a' közép úton járván tehát mivel e' munkámba nagy segítségemre voltak 1680. Eszt. született, s' törvényünkbe jártas Atyámnak Györgynek, de kivált Göde Pálnak Werbőczy tanítványának, aki (a' mint írja) János Király fia Erdélyi Udvarába (*Curia*) ügyeket folytatott, s' az után Ugocsa Vármegyének Al-Ispánja vala, 1559. Eszt. tett, 's Levél táromba lévő jegyzései, nem külömben 1611. Eszt. Debrecenben nyomtatott, és Báthori Gábor Erdélyi Fejedelemnek ajánlott Törvény Könyv, és Bod Péternek Magyarázatai; amely szókat ezen régi, 's nyelvünket erőszakosan meg nem szeplősítő Magyaroktól vettem, azokat *régi szóknak*, a' mostani újabb, 's helyben hagyható kifejezéseket pedig *új szóknak* nevezni fogom, a' jó ízlésű Olvasónak tetszésén fog állani a' jobb, 's il-

lendőbb nevezeteket elfogadni. *Verba valent usu*, ha ne mink, de a' mi fiaink így neveltetvén hozzájok szoknak, 's megértik: hogy Elhajtás *Abactiót*, béhajtás *invagiatiót* tészen.

Nincs egyéb hátra; hanem hogy édes Hazánkkal tett ezen Nagy Jótéteményért, a' Felsőges Császár, örökös Császár, a' mi legkegyelmesebb Király Urunk Ő felségének, kinek uralkodása alatt ezen Nemzetünket dicsőítő Törvény hozatott; nem romlandó érc, vagy márvány-kő; hanem szíveinkbe késő maradékinknak emlékezetére által szállítandó örökös Oszlopot emeljünk.

*Úgy lesz! a' míg fent lesz a' Magyar nevezet,
Mellyet még ellenség reszketve nevezett,
E' Felsőges Császár, 's Királyunk nevének,
Nem szűnik zengeni hálá-adó Ének!*

*Írtam Mezei csendességemben
12. Ápr. 1806.*

SZIRMAY ANTAL.
Aján.

AJÁNLÁS

MÉLTÓSÁGOS
JEKELFALVAI
JEKELFALUSY JÓZSEF
ÚRNAK,

Felsőes Német Birodalombéli,
és örökös Östria Császár, 's apostoli Király
Urunk Ő Felsőge valóságos
KAMARÁSÁNAK
több Tekintetes Vármegyék' Törvény Székbéli
érdemes, 's Fő Bírójának.

Méltóságos Uram!

Régen kívántam én Néked írásommal Dicső Nemzetem előtt, a' mint meg-érdemled, örök emlékezetet szerezni, midőn Közre bocsájtott munkáimat költségeddel segítetted, de mivel azt a' Te dicséretre nem vágyódó mértékletes természeted átallotta, ezen munkámat vagy engeded, vagy nem, Néked ajánlom.

Kinek-is inkább szentelhetném helyesebben, mint Néked? Ez a' munkám az egész Hazámnak hasznos, 's benne Hazafiúi Szent hevet gerjesztő léssen. Te-is tudjuk: hogy eredetet vettél ama Hazánknak régi tör'sökös Nemzetéből, a' mely Hekultul Jekelfalvának 1284-dik Eszt. élt Építőjétől Származik. Magad-is nem el-fajult maradéka lévén Dicső Őseidnek, a' mint ezek Egyházi, Polgári, 's Vitézi hivatalokban mindenkor fénylettek, úgy Te-is (hogy a' többi Dicső tetteidet el-hagyjam) azon három ízen vérengző nem régen múlt Francia háborúban kész pénzüi sok ezer forinttal, sok ezer mérő eleséggel ön-kényi adományodból segítetted a' megszükkült Királyi Tárházat, a' melyért méltán az érdemet becsülni tudó Felsőes Fejedelmünk tégedet az első között valóban fényes, és a' Magyar Nemesi Karban lévőkre nézve, mind eddig szokatlan Kamarási Méltósággal meg-díszesíteni méltóztatott. Erre hogy méltó vagy, új díszes tetteiddel meg-bizonyítottad: midőn a' Hazát, 's annak Felsőes Fejedelmét védelmező Nemes Magyar fel-kező Seregnek több lovakat ajándékozta, Zemplin Vármegyei árvoáknak nevelésére, 2000. Forintból álló kegyes hagyományt rendeltél, azon Vármegyéről kiadott munkámnak köze bocsájtását 500. forinttal segítetted, az által menő Orosz Tábort a' Te szíjjel terjedő Birtokodban három ízben nem csak meg-kívántató eleséggel tápláltad, de gazdagon meg is védégtetted, 's csak Te magad jól tudod: mennyi jó-téteményekkel tetézed naponként az ügyefogyottakat, az Öz-

vegyeket, az árvákat 's Hazánknak Tudósait, ember Társaid előtt el-titkolva, sőt ha valaki köszönetet akar tenni jó-téteményedért, Te hogy erről nem emlékezel, azt felelni szoktad.

Méltán tehát Méltóságos Hazánk-fia! ezen munkát Tenéked, mint régi, 's édes Hazánknak dicsőítésére törekedő Magyaroknak ajánlom! Fogadd el azt a' Te jó szívűségeddel, és hogy késő maradékink előtt is emlékeztetéssé tegyelek Tégedet, engedjed nekem a' Tégedet ábrázoló Képedet: hogy azt rézre metszetvén, a' mint megérdemled, alá írhassem azt, a' mit Salustius Iró ama' nevezetes Római Polgárról Cátóruul hajdanában mondott: *Esse, quam videri malebat, ita quo minime gloriam petebat, eo magis assequabatur. Lenni, mintsem látszattatni kívánt, és úgy, a' mennyivel inkább került az érdemlett dicsőséget, annyival inkább azt elnyerte. Élly jó egészségben, 's kedvezz*

a' Te Tisztelődnek
SZIRMAY ANTALNAK.